

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ШУЛИК РОМАН ТАРАСОВИЧ

УДК 811.161.2'367:004.738.5(0.02)

**СТРУКТУРА Й СЕМАНТИКА СИНТАКСИЧНИХ ПРАГМЕМ
У ТЕКСТАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЖАНРІВ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ**

Спеціальність 10.02.01 – українська мова

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філологічних наук

Луцьк – 2011

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Мірченко Микола Васильович,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
завідувач кафедри української мови.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Гуйванюк Ніна Василівна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
завідувач кафедри сучасної української мови;

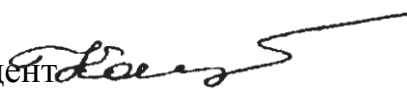
кандидат філологічних наук, доцент
Шитик Людмила Володимирівна,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
доцент кафедри українського мовознавства
і прикладної лінгвістики.

Захист відбудеться “22” жовтня 2011 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.02 у Волинському національному університеті імені Лесі Українки за адресою: 43000, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30-А, ауд. 407.

Із дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Волинського національного університету імені Лесі Українки за адресою: 43000, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30-А.

Автореферат розіслано “21” вересня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат філологічних наук, доцент
Н. М. Костусяк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Знання, інформація на сучасному етапі розвитку людства стали основними «продуктами» суспільного виробництва. Створення, поширення, проникнення, використання, інтегрування інформації, маніпулювання нею – важливі чинники культурної, економічної та політичної діяльності людей.

Засоби синтаксичного рівня мови відіграють головну роль у передачі інформації. Основною формою її представлення вважають текст, елементарне непоширене речення визначають як базову мовну одиницю. Уся парадигма цієї синтаксичної одиниці відповідає мисленнєво-мовленнєвому утворенню – пропозиції, семантичному інваріанту різних способів фіксації змісту. Прагматизація мовних засобів відбувається при вербалізації пропозицій, формуванні цілеспрямованих висловлень. Нанизуючи, об'єднуючи їх, встановлюючи певні відношення між ними, автор творить текст.

Синтаксичними знаками-прагмемами стають не тільки зафіксовані на матеріальному носіїві речення-висловлення, а й текстові синтаксичні одиниці ССЦ і цілий текст. Підпорядковуючись комунікативній меті, вони виконують прагматичну функцію – функцію комунікативного впливу. Питання типів і способів мовленнєвого впливу актуальне в теорії комунікації, у комунікативній лінгвістиці, але остаточно не розв'язане. Зокрема, про типи мовленнєвого впливу, які здійснюють синтаксичні засоби інформаційних текстів, досі не йшлося. Дискусійним є також і поняття «структура синтаксичної прагмеми». І. П. Сусов у 80-х рр. XX ст. визначив основні одиниці прагматичного синтаксису. Однак, ураховуючи нові досягнення в теорії тексту, лінгвістиці тексту, комунікативній граматиці, когнітивній лінгвістиці та семіотиці, потрібно по-новому підійти до розв'язання питань про те, які знаки синтаксичних структур функціонують у тексті та які прагматичні функції вони виконують.

Питання, чи існує нейтральне, найбільш наближене до певної реальної ситуації мовленнєве вираження пропозиції, у прагматичному синтаксисі ще не піднімали, воно виникло в процесі цього дослідження.

У когнітивній лінгвістиці поняття «пропозиція» – одне з основних. Останнім часом як синонім до «пропозиція» вчені використовують термін «концепт». Обидва вони позначають мисленнєву категорію, що формується в індивідуальній свідомості людини в результаті пізнання об'єктів реального світу – фіксації буття, загальних ознак об'єкта й досвіду взаємодії людини з ним. Процес творення концепту пов'язаний із установленням зв'язків і відношень предмета думки з об'єктами, які людина вже пізнавала й осмислила і між якими в її концептуальній картині світу вже встановлені певні зв'язки.

Оскільки структури речень, висловлень формують, виражають і передають думки, то логічно припустити, що синтаксичні структури тексту знаково відтворюють у мовленні процес формування концептів. Відповіді на те, як це відбувається, в науковій літературі немає.

Згідно з Г. Г. Почепцовим, актуалізація прагматичної лінгвістики загалом і теорії мовленнєвих актів зокрема – це прояв тенденції кінця ХХ ст. до вивчення мови не як ідеальної структури, у якій беруть участь ідеальні мовець і слухач, а як структури, що функціонує та видозмінюється в умовах і для цілей суспільної взаємодії людей.

Низку загальних теоретичних питань прагматичного синтаксису тексту висвітлено в роботах К. О. Долиніна, Л. А. Кисельової, О. І. Москальської, О. І. Новикова, Г. Г. Почепцова, І. П. Сусова й інших учених. Граматичну семантику української мови досліджували В. М. Русанівський, І. Р. Вихованець, М. В. Мірченко. Монографія В. В. Різуна, Н. Ф. Непийводи, В. М. Корнєєва «Лінгвістика впливу» висвітлює переважно теорію мовленнєвого впливу. На прикладах конкретних текстів питання прагматики текстових синтаксичних структур у ній не розглянуто.

Відсутні роботи, присвячені прагматичній інформаційних текстів (далі – ІТ), хоча журналісти-практики висловлювали думки про великий комунікативний вплив ІТ, зокрема політичних.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Пропонована дисертація є одним із напрямків опрацювання теми «Граматичні одиниці й категорії української мови», яку досліджують на кафедрі української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки, а також відповідає реалізації державної програми «Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності». Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 29 січня 2009 року).

Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю вивчити прийоми трансформації мовно-мисленнєвих синтаксичних структур у прагмеми інформаційних текстів – процес набуття прагматичних функцій мовленнєвими синтаксичними засобами в комунікації.

Синтаксичні засоби мовленнєвого впливу на рівні конкретних цілісних текстів в інформаційних інтернет-виданнях (далі – ІВ) ще не були предметом вивчення.

Вибір саме інформаційних текстів ІВ не випадковий. Вплив лексичних прагмем в інформаційних текстах жанрово обмежений. У них прагматичні функції текстових синтаксичних одиниць залежать від їхньої структури в контексті структури вищого рівня, тому саме ці тексти стали **об'єктом дослідження**.

Предмет дослідження – зв'язок прагматичних функцій текстових синтаксичних знаків у хроніці та замітках українських ІВ зі структурою і семантикою цих знаків.

Джерелом фактичного матеріалу послужили оригінальні інформаційні інтернет-видання: «Волинська правда», «Волинський інформаційний портал», «Західна інформаційна корпорація», «Інтерфакс-Україна», «Кореспондент», «Новини Полтавщини», «Українська правда», «Українське національне інформаційне агентство», «Українські національні новини», «Українські новини», «УНІАН Економіка», «УНІАН Освіта», «BBC– Мій світ», «Zaxid.net».

Мета дисертаційної роботи – розвинути теорію знакової синтаксичної системи тексту, з'ясувати й описати структуру та комунікативний вплив знаків синтаксичних одиниць різних рівнів в інформаційних текстах інтернет-видань.

Завдання дослідження:

- з'ясувати поняття «синтаксична прагмема» в інформаційному тексті інтернет-видання;
- описати основні прагматичні функції синтаксичних знаків інформаційних текстів ІВ;
- виділити, визначити й схарактеризувати види прагматичних синтаксичних знаків у текстах ІВ;
- розробити методику визначення прагматичного значення синтаксичних знаків у інформаційних текстах;
- обґрунтувати використання в прагматичному синтаксисі термінів «речення-висловлення» й «архетипова пропозиція»;
- розкрити зв'язок між прагмемами різних рівнів знакової структури синтаксису гіпертексту й синтаксису тексту;
- визначити типові синтаксичні прагмеми в текстах інформаційних жанрів ІВ.

Методи дослідження. Поставлена мета й специфіка досліджуваного матеріалу зумовили вживання спеціальних лінгвістичних методів: комунікативно-функціонального аналізу (при з'ясуванні комунікативної мети речень-висловлень в ІТ), концептуального аналізу (для визначення концептів, сформованих за допомогою текстових синтаксичних структур ІТ), семіотичного аналізу синтаксичних одиниць різних рівнів – синтаксем, речень-висловлень, складних синтаксичних цілих (далі – ССЦ) у текстах, цілісних текстів і гіпертексту ІВ (з метою визначення способів прагматизації, типів впливу синтаксичних знаків на адресата мовлення, їх використання у функціях інформування, концептуалізації та орієнтації). Герменевтична методика інтерпретації використана для синтезу результатів різних типів лінгвістичного аналізу з визначення комплексного прагматичного впливу на мислення синтаксичних мовленнєвих знаків

тексту й гіпертексту. При з'ясуванні мисленнєвих операцій кількох рівнів узагальнення значення застосовано логічний синтез. Як результат – сформовано методику прагматичного аналізу інформаційного тексту.

Наукова новизна роботи в тому, що прагматичне значення синтаксичних знаків ІТ інтернет-видань уперше стало предметом дослідження у вітчизняному мовознавстві. До наукового обігу залучено фактичний матеріал, який досі не був предметом лінгвістичного аналізу: назви українських інтернет-видань та їхніх рубрик, теги, мовне вираження синтаксичних знаків інтертекстуальних покликань. Цілісні інформаційні тексти окремих жанрів, ССЦ у цих текстах уперше проаналізовані як знаки синтаксичних структур із власним прагматичним значенням. Уперше простежено особливості синтаксису текстів інформаційних жанрів українських інтернет-видань, зумовлені прагматизацією синтаксичних знаків, та встановлено деякі тенденції в розвитку синтаксису публіцистичного стилю сучасної української мови.

Теоретичне значення дослідження полягає у визначенні інформування, концептуалізації та орієнтації як прагматичних функцій синтаксичних знаків інформаційного тексту; у з'ясуванні сутності комунікативного впливу інформтекстів; у спробі типологізації синтаксичних прагмем інформаційних текстів; у з'ясуванні тісних структурних і семантичних взаємозв'язків, що полягають у взаємозамінності структури та семантики мовних знаків синтаксеми, сполучення слів, речення, знаків текстового синтаксису – ССЦ та цілісного тексту.

Дисертація має **практичне значення**, оскільки результати дослідження можуть бути використані у викладанні сучасної української мови та української мови в ЗМК, спецкурсів зі семіотики, комунікативної лінгвістики, когнітивної лінгвістики, теорії масової комунікації, теорії твору, текстознавства, прикладної лінгвістики, написання підручників, посібників із комунікативної граматики, лінгвістичної прагматики.

Основні положення дисертації пройшли **апробацію** на таких наукових конференціях: XV Міжнародна науково-практична конференція з проблем функціонування і розвитку української мови «Соціальна комунікація: мова, стиль, жанри» (Київ, 2009); Всеукраїнська науково-практична конференція «Журналістика, філологія та медіаосвіта» (Полтава, 2009); Міжнародна науково-практична конференція аспірантів і студентів «Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє» (Луцьк, 2009); звітні науково-практичні конференції професорсько-викладацького складу і студентів «Дні науки» (Луцьк, 2009–2010); Міжнародна науково-практична конференція «Світові стандарти сучасної журналістики» (Черкаси, 2010); Міжнародна наукова конференція з питань соціальної комунікації, журналістики, комунікативних технологій, медіаосвіти

«Сучасний інформаційний простір: журналістика та медіаосвіта» (Сімферополь, 2010); V Міжнародна науково-практична конференція «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2011).

Окремі положення роботи висвітлено у восьми одноосібних статтях, шість із яких опубліковано в наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Мета й завдання дослідження визначили його **структуру й обсяг**. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списків використаної літератури і джерел. Повний обсяг дисертаційної роботи – 202 сторінки, із них 180 – основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та його актуальність, сформульовано мету й завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження і джерела фактичного матеріалу, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, форми їх апробації, описано структуру дисертації.

У першому розділі дослідження **«Інформаційні синтаксичні прагмеми»** з'ясовано поняття інформативної прагматичної функції тексту й сутність речення-висловлення як базової одиниці інформування.

Теорія прагматичного синтаксису досі послуговується поняттями мовленнєвого акту, комунікативного акту як безпосередньої взаємодії мовців, у той час як текст усіма визнаний основною формою комунікації. У нашому дослідженні це побудований автором знак, відчужений від нього, поміщений під певною рубрикою в гіпертекст видання. Адресат в інтернет-мережі сприймає, осмислює і розуміє знак в умовах гіпертексту ПВ, а не в ситуації реального спілкування з автором тексту. Знак з екрана монітора впливає на реципієнта, у результаті він усвідомлює зміст писемного мовлення. Інформаційні тексти в інтернет-виданнях – передусім графічні знаки, як у друкованих виданнях, знаки мовленнєвих знаків. Тому нарізла необхідність нового підходу до виділення об'єкта і предмета прагматичного синтаксису. По-перше, об'єктом саме прагматичного синтаксису слід визнати нехудожній текст. По-друге, обґрунтовано назву основного предмета дослідження прагматичного синтаксису, який вивчає прагматичну функцію знаків синтаксичних одиниць у нехудожніх текстах, – «синтаксична прагмема». По-третє, запропоновано власне визначення поняття «синтаксична прагмема»: це знак мовленнєвої синтаксичної одиниці тексту з прагматичною функцією. По-четверте, визначено сутність інформування як окремого виду комунікативного впливу синтаксичних знаків тексту. По-п'яте, описано самостійно сформовану методику

визначення прагматичного значення знака базової мовленнєвої синтаксичної одиниці в інформаційних текстах – речення-висловлення.

Інформаційні тексти ПВ, об'єкт цього дослідження, передають семантичну інформацію, вона суб'єктивна, прагматична в основі, проте залежно від мети та конкретних способів і засобів передачі більшою чи меншою мірою може наближатися до об'єктивної. Процес передачі інформації називають інформуванням.

За сучасними науковими джерелами, інформування – це самостійний вид впливу синтаксичних засобів тексту. Його здійснюють за допомогою відбору мовних засобів для побудови синтаксичних одиниць, їх розміщення та поєднання між собою в тексті. Типова модель кожного мовного синтаксичного знака в процесі текстотворення заповнюється конкретними мовленнєвими компонентами (синтаксемами, реченнями-висловленнями, ССЦ) – референтами складників пропозиції та самих пропозицій).

У комунікативній, функціональній, теоретичній граматиці синтаксичним засобом передачі одиниці інформації визначено просте елементарне речення. Теоретично лише просте непоширене неповторюване елементарне речення з прямим порядком слів, з ізосемічно вираженими компонентами може бути мовним знаком нейтральної в прагматичному відношенні одиниці інформації в тексті (за умови використання непрагматичної лексики).

На основі зіставлення основних моделей речень (за Г. О. Золотовою) та типових пропозицій (С. А. Жаботинська) виділено шість основних типів базових інформаційних синтаксичних знаків речень, тобто типових мовних структур і когнітивних зв'язків-схем у побудові концептосфери людини.

Пропозиція – базова інваріантна одиниця семантичної інформації, що водночас є моделлю мислення і мови. На основі пропозиції будується прагматичне висловлення, ця модель – первинна ланка концептуальної мережі мовця. Крім семантичної інформації, будь-яке висловлення містить одне чи кілька прагматичних значень (указує на відношення мовця до висловлюваного ним повідомлення; спрямовується на досягнення комунікативної мети; чинить мовленнєвий вплив на реципієнта).

Методика визначення прагматичного значення речення-висловлення полягає в зіставленні його мовленнєвих складників зі структурою найближчого відповідника пропозиції в мові, концептом пропозиції, – непоширеним елементарним реченням, з одного боку, і складом базової пропозиції на позначення типової реальної ситуації в мисленні – архетиповою пропозицією, з іншого. Поняття «архетипова пропозиція» введено з методичною метою, щоб відразу встановлювати зв'язок між авторською структурою речення-висловлення чи його частиною, співвідносною з простим реченням, та первинною структурою типової

пропозиції на позначення об'єктивної ситуації з вичерпною кількістю ізосемічно виражених складників.

Речення завжди аналізують відірвано від контексту, тому межею його аналізу є семантика, висловлення ж завжди розглядають у контексті, тому повноцінний його аналіз неможливий без визначення прагматичного значення. У зв'язку із цим обґрунтовано використання в дослідженні знаків синтаксичних засобів текстів, зокрема інформаційних, терміна «речення-висловлення» (просте, складне). У цьому понятті об'єднані, з одного боку (компонент «речення»), мовна синтаксична знаковість та семантика, а з іншого (компонент «висловлення») – його пристосована і до попередніх, і до наступних речень-висловлень мовленнєва структура, іконічність цієї структури в у тексті, закріпленість за місцем у графічному знакові синтаксичної одиниці, його «вбудованість» у структуру ССЦ і тексту, його прагматична функція (вплив).

Інформативність речення-висловлення безпосередньо залежна від предикативності. Предикативність – основна ознака речення, яка відрізняє його від синтаксичних одиниць нижчих рівнів і дає підстави говорити про речення-висловлення як базову одиницю мовлення. Носієм нової інформації у висловленні-повідомленні є предикат. Прагматичні предикативні видозміни (у конкретних висловленнях) пов'язані переважно із заміною архетипової пропозитивної (первинної) предикації на вторинну, коли мовні морфологізовані предикати у моделях акціональних, статуальних, квалітативних, кваліфікативних, посесивних і квантитативних простих речень замінюються неізосемічними знаками. Наприклад: *Проект пенсійної реформи лише консервує існуючу несправедливість?* [УНІАН, 13.01.2011; тематична хроніка]. Текстова прагматична структура риторичного запитання побудована на основі мовної акціональної моделі простого речення. У ній неізосемічно виражений предикат (замість нейтрального *закріплює* вжито дієслово в переносному значенні *консервує*). При каузативному дієслові-предикаті мала би бути суб'єктна синтаксема, виражена іменником зі значенням активного діяча, натомість суб'єкт позначений сполученням слів *проект пенсійної реформи*. Іменник *проект* – знак окремої імплікованої пропозиції (*хтось проектував пенсійну реформу*), іменник *реформу* – знак ще однієї імплікованої пропозиції (*хтось реформуватиме систему пенсійного забезпечення*). При неізосемічно позначеному предикаті використано неізосемічно позначений пацієнтів *несправедливість*. За допомогою абстрактного відад'єктивного іменника в ролі синтаксеми приховано четверту пропозицію (*пенсійна реформа несправедлива*). П'ята пропозиція імплікована за допомогою дієприкметника-означення *існуючу* (*несправедливе пенсійне забезпечення існує*). Фактично, у формально простому реченні-висловленні передано шість пропозицій (із шістьма суб'єктами й шістьма предикатами),

семантично воно складне. Це полісуб'єктне і поліпропозиційне речення-висловлення. Воно виконує дві прагматичні функції: 1) згущено інформує (передає шість одиниць інформації); 2) форма питального речення передбачає відповідь адресата або пошук її в тексті замітки (це повідомлення з хроніки).

Поліпредикативність, полісуб'єктність і поліпропозиційність формально простого речення-висловлення – безпосередні ознаки прагматичного значення, оскільки між суб'єктами, предикатами та пропозиціями мовець завжди встановлює зв'язки сурядності чи підрядності, задає певну послідовність їх вираження, вибирає ізосемічний чи неізосемічний знак для позначення складника пропозиції чи цілої пропозиції.

Важливу роль у формуванні прагматики простого речення-висловлення чи частини складного, синонімічної з простим, відіграють і непередикативні синтаксеми, найвагомішою серед яких є суб'єктна. Поняття «суб'єкт» пов'язують із поняттями «референція» та «дане» (тема) в повідомленні. Для розмежування різних значень поняття «суб'єкт» і виявлення їх взаємодії в межах конкретного висловлення Г. О. Золотова ввела поняття «суб'єктна перспектива висловлення», яке допомагає виявити прагматичний потенціал знака суб'єкта як складника речення-висловлення.

До непередикативних належать також аргументні синтаксеми, вживання яких у висловленні (кількість, порядок розміщення, ізосемічність чи неізосемічність) також безпосередньо виражає прагматичне значення.

Кожен компонент пропозиції позначають у висловленні-реченні (елементарному простому) знаком синтаксеми (ізосемічним / неізосемічним). Прихована пропозиція в простому неелементарному реченні може бути виражена неізосемічним знаком синтаксеми: сполученням слів – знаком, похідним від ізосемічного знака пропозиції (простого елементарного непоширеного чи поширеного речення); відокремленим зворотом із напівпредикативним компонентом; словом (непередикативним прикметником, абстрактним віддієслівним чи відад'єктивним іменником тощо). Ці неізосемічні знаки пропозицій у ролі синтаксем-сполучень слів заміняють знаки повноцінних пропозицій, привносять додаткову, «чужу» семантику у формально просте речення-висловлення.

Від кількості цих складників залежить обсяг інформації. Вибірковим підходом до введення складників пропозиції в речення-висловлення, до додаткових знаків-синтаксем на позначення компонентів пропозиції, прихованим уведенням інших пропозицій у висловлення зумовлюється прагматизація формально простого речення-висловлення, побудованого за однією з базових моделей. Використовуючи неізосемічні позначення

синтаксем, пропозицій, автор може збільшувати інформативну густину тексту, прагматизувати інформацію.

У другому розділі «Роль позначення одиниць синтаксису інформаційного тексту в концептуалізації» розкрито прагматичну сутність інформаційного тексту та його складників як синтаксичних знаків пропозицій двох рівнів узагальнення. Концептуалізацію вперше визначено як прагматичну функцію знаків текстових синтаксичних одиниць.

Текст як знак фіксує результати кількох ступенів мисленнєвої діяльності, кількох способів реалізації людської свідомості в пізнанні позамовної дійсності.

Розвиваючи гіпотезу О. С. Кубрякової про те, що в тексті значенням знака може бути знак, ми довели, що неізосемічними мовними засобами зі специфічними функціями є складені знаки текстових одиниць – ССЦ (мікротексту) і самого тексту (якщо є поділ на ССЦ). Порядок розміщення, семантичні та синтаксичні зв'язки й відношення речень-висловлень у ССЦ формують його значення – концепт ССЦ. За структурою такий концепт – це модель елементарного речення, знак більш загальної за значенням пропозиції, який за потреби вербалізувати зміст адресат заповнює синтаксемами зі свого словника. Так само весь текст – неізосемічний знак ще абстрактнішої пропозиції, яка формується на основі узагальнення невисловлених, проте реально утворених у свідомості пропозицій-концептів ССЦ (за порядком розміщення в тексті ССЦ). Цю специфічну прагматичну функцію знаків текстових синтаксичних засобів визначаємо як функцію концептуалізації.

Прагматичну функцію концептуалізації найбільш чітко виявляємо у взаємодії семантики одиниць різних рівнів синтаксису тексту: речень-висловлень та ССЦ, ССЦ і тексту. Семантичні, логічні, граматичні зв'язки між синтаксичними одиницями в межах тексту визначають базові категоріальні ознаки одиниць цього вищого синтаксичного рівня – цілісність і зв'язність. Засоби цілісності та зв'язності формують програму сприйняття та узагальнення змісту тексту.

У ССЦ прагматика виражається зв'язками та залежностями між реченнями-висловленнями, що відображають відповідні зв'язки та залежності між пропозиціями в мисленні. Прагматику складного синтаксичного цілого визначаємо через зіставлення його структури, структури речень-висловлень, які його складають, із макропропозицією (про що йдеться? + що йдеться?). Модус тексту може бути виражений елементарним реченням – знаком текстової пропозиції. Важливим показником прагматичності в конкретних текстах є засоби формування цілісності та зв'язності, зокрема актуальне членування речень і темо-рематичні зв'язки, сполучники, частки, вставні структури. Автор установлює вказані зв'язки, добирає засоби, які спонукають реципієнта

до формування макропропозицій через узагальнення. Водночас прагматичне значення ССЦ завжди узгоджується із текстовою пропозицією. Автор корелює пропозиції речень-висловлень та ССЦ із текстовою пропозицією. Адресат тексту розгортає, конкретизує концепт, формує пропозиції вищих рівнів, узагальнюючи низку пропозицій нижчих рівнів.

У цьому розділі дослідження з'ясовано, що синтаксичні прагмеми в тексті взаємопов'язані, становлять різнорівневий комплекс, у якому важливою є роль не тільки самостійних речень-висловлень, а й частин у складних реченнях (знаків пропозицій, між якими за допомогою засобів зв'язку і порядку розміщення встановлені синтаксичні відношення, – такі висновки зроблені на основі поглядів Н. К. Онипенко про комбінаторику пропозиційних одиниць у поліпредикативних конструкціях); структур, які ускладнюють речення; повтор певних синтаксичних засобів (однакових чи однотипних прийменників, синтаксем, сполучень слів, засобів граматичного зв'язку тощо) упродовж тексту та порушення норм лексичної сполучуваності під час позначення об'єктів і суб'єктів неізосемічними знаками (при метонімічному, синекдохічному чи метафоричному перенесенні значення слова у ролі певної синтаксеми).

Прагматика синтаксичних засобів у кожному ССЦ тісно пов'язана зі змістом цього ССЦ. Виділено ССЦ як текстову синтаксичну одиницю з власною прагматичною функцією – спрямуванням мисленнєвих дій адресата до умовиводу (формування макропропозиції). Доведено, що текст теж становить синтаксичний засіб для позначення одиниці вищого, більш загального рівня мислення, – макрознак, прагматичною функцією якого є спрямування мислення адресата на формування текстового концепту. На прикладі конкретного тексту показано процес інтеграції синтаксичних засобів для прагматичного впливу з формування текстового концепту.

У третьому розділі «Знаки синтаксичних одиниць структури інформаційних текстів і гіпертексту інтернет-видань у прагматичній функції» на конкретних прикладах інформаційних текстів проілюстровано формування системи авторських зв'язків та узагальнень за допомогою різних видів синтаксичних прагмем.

Інформаційний текст – самодостатня структурована знакова система, в якій синтаксичні знаки різних текстових рівнів (синтаксеми, речення-висловлення, ССЦ), не просто структурні одиниці, а побудовані з авторською комунікативною метою, систематизовані мовленнєві засоби. Комунікативна мета зумовлює породження цілого і призначення кожного компонента в структурі – його прагматичну функцію. Синтаксичні знаки інформаційних текстів не тільки інформують, а одночасно спрямовують мислення адресатів – концептуалізують інформацію, тобто нав'язують сформовані журналістом чи редакцією видання концепти, зв'язки

та відношення між ними, оскільки вся вербалізована інформація семантична, суб'єктивна за походженням. Прагмемою в системі тексту стає кожен синтаксичний засіб.

Чітко визначено основні синтаксичні одиниці прагматичного аналізу інформаційного тексту (знаки синтаксем, речень-висловлень, ССЦ і тексту), вироблено прийоми визначення прагматичного значення одиниць кожного рівня.

Базовою одиницею прагматичного аналізу тексту вважаємо речення-висловлення. Без урахування загальних значень і засобів вираження синтаксем, з яких складається просте речення чи частина складного, неможливо визначити його прагматику. Сутність прагматичного аналізу речення-висловлення полягає в інтерпретації добору кількості, порядку, загального значення й форми знаків для позначення складників пропозицій, їхніх зв'язків і відношень; знаків, похідних від знаків пропозицій; засобів зв'язку та відношень між знаками пропозицій.

Прагматичний аналіз синтаксичного знака ССЦ ґрунтується на результатах прагматичного аналізу речень-висловлень. По суті, це з'ясування того, як знаки синтаксичних одиниць, з яких побудовані висловлення та ССЦ, забезпечують концептуальну редукацію (логічний синтез, узагальнення) першого порядку – формування макропропозиції надфразної єдності.

Прагматичний аналіз синтаксичного макрознака тексту полягає у виявленні й узагальненні встановлених структурою знака зв'язків і відношень між ССЦ з формування текстового концепту.

Нами досліджено прагматику синтаксичних одиниць у найменших за обсягом інформаційних текстах – окремих повідомленнях в інтернет-хроніці та в цілісних текстах інтернет-зіміток.

Оскільки ССЦ і текст уперше виділені й проаналізовані як окремі синтаксичні знаки-прагмеми, то в цьому розділі наведено повний прагматичний аналіз кількох інтернет-зіміток із застосуванням самостійно розробленої спеціальної комплексної методики прагматичного аналізу тексту, яка включає (стосовно синтаксичних одиниць кількох рівнів текстової системи) прийоми семіотичного, стилістичного, комунікативного, концептуального лінгвістичного аналізу та концептуальної редукації.

Гіпертекст кількох інтернет-видань уперше проаналізовано як синтаксичний знак-прагмему окремої мовленнєвої знакової системи.

Підсумком прагматичного аналізу інформаційних текстів, гіпертексту інтернет-видань стало визначення типів синтаксичних прагмем за основною прагматичною функцією – інформування, концептуалізації чи орієнтації в інформації. Цей поділ умовний, оскільки, як доведено, інформування завжди концептуальне, а орієнтація відбувається на основі

позначень концептів. Виділено три типи синтаксичних прагмем: жанрово зумовлені, концептуалізаційні, орієнтаційні.

У жанровій системі сучасних інтернет-видань активно функціонують тексти двох інформаційних жанрів: хроніки та замітки. Завдяки можливостям гіпертексту вони дуже тісно пов'язані, істотно відрізняються від газетних і журнальних, тому терміни для позначення цих понять нами уточнені: інтернет-хроніка, інтернет-замітка.

В інтернет-виданнях представлено три види хроніки: часову, територіальну, тематичну. Інтернет-хроніка порівняно з газетним жанром хроніки надоперативна. Для позначення часу появи на сайтах видань використовують комбінації цифр і пунктуаційних знаків. Користувач інформаційної мережі за потреби може сам організувати хроніку одного видання чи кількох – групувати повідомлення за часом, темою чи регіоном.

Усі знаки синтаксичних одиниць із прагматичним значенням можна поділити на три типи: жанрово зумовлені (журналіст свідомо добирає мовні засоби, щоб вони якнайбільше відповідали вимогам до жанру), комунікативно-концептуальні (залежні від комунікативної настанови концептуальні синтаксичні прагмеми, які на підсвідомому рівні вибирає автор, щоб якнайточніше передати власний текстовий концепт; за допомогою цих синтаксичних прагмем мисленнєва діяльність реципієнта спрямовується на формування в нього таких же концептів ССЦ і текстового концепту, які були в автора при творенні тексту); гіпертекстові орієнтаційні синтаксичні прагмеми (з їх допомогою у виданні на основі концепції редакції цього видання формуються зв'язки між мікро-, макро-, мета- і текстовими концептами).

Інтернет-хроніка формується у виданні впродовж дня, її можна назвати хронікою дня. Хроніка складається погодинним, іноді навіть похвилинним додаванням окремих повідомлень із точною вказівкою часу їх появи на сторінці видання. Ці повідомлення є одночасно заголовками відповідних заміток, з якими встановлений гіпертекстовий зв'язок.

Сучасні українські новини в інтернет-виданнях значною мірою присвячені політичним проблемам. Приваблюючи користувачів до викладу інформації, видання послуговуються низкою синтаксичних прагмем, це передусім синтаксичні конструкції з актуалізацією реми: питальні речення, риторичні оклично-питальні звороти, називний теми, речення з прямою і непрямою мовою, з інверсією. Наприклад: *На місці Десятинної постане «гібрид» з «важкої церкви» і скляного хреста?* (риторичний питальний зворот + інверсія) [УП, 20.05.2011], *Країні потрібні працюючі руки!* (риторичний окличний зворот + інверсія) [УП, 09.12.2008]. Поширені своєрідні синтаксичні прагмеми з безсполучниковим зв'язком і з'ясувальними відношеннями між частинами, у яких перший компонент структури – синтаксема на позначення суб'єкта мовлення, а другий

компонент (ізосемічний чи неізосемічний знак пропозиції) передає зміст мовлення: *Саакашвілі: ніколи жоден грузин не змириться з окупацією* (+ інверсія, + риторичне заперечення) [УНІАН, 12.12.2008]. Використовуються також протилежні за будовою безсполучникові речення, у яких спочатку викладено зміст мовлення, а суб'єкт мовлення названий наприкінці, після тире. Часто в ролі окремих повідомлень у хроніках натрапляємо на складнопідрядні речення зі з'ясувальними, означальними, умовними відношеннями між головною та підрядною частинами, у яких актуальна інформація виділяється за допомогою підрядної частини, тобто підрядна частина – знак пропозиції – використовується або замість знака синтаксеми-делібератива (більш конкретно, розгорнуто передає зміст мислення, мовлення, почуття), або об'єднує знаки дуже близьких, невіддільних одна від одної пропозицій у свідомості адресанта зі встановленням актуальних відношень між ними.

У текстах заміток майже немає простих елементарних речень, зате багато формально простих поліпропозиційних речень-висловлень із нагромадженням абстрактних віддієслівних іменників у ролі компонентів пропозиції – членів речення – та поліпропозиційних частин складних речень. Чимало повідомлень у хроніках – це прості неповні речення-висловлення із суб'єктною синтаксемою, вираженою прізвищем політика, у яких пропущений предикат – дієслово зі значенням говоріння: *Ющенко про коаліцію, авантюри, вибори, валюту, зерно, м'ясо і про Тимошенко, Тимошенко, Тимошенко...* (+ повтор; + умовчання: перерване мовлення) [УНІАН, 21.12.2008]. Зазвичай, вони ускладнені однорідними додатками-деліберативами (синтаксемами, що передають зміст мовлення), тобто простежується накопичення однотипних синтаксем (у стилістиці – ампліфікація).

Потреба точно передати інформацію призводить до розростання структури навіть формально простих, не дуже поширених речень: у висловлення вводяться офіційні назви посад із власними іменами осіб, які ці посади займають, назви установ, підприємств тощо: *Міністерство закордонних справ України вручило ноту Тимчасовому повіреному у справах Чеської Республіки в Україні* (одна пропозиція, 4 синтаксеми, 14 слів) [Zaxid.net, 13.01.2011]. Прагненням усебічно схарактеризувати предмети, ознаки, дії, стани зумовлено використання синтаксичних структур з однорідними членами речення – знаками однотипних членів пропозиції. Мовець установлює між ними певні відношення. Типовими прагматичними синтаксичними засобами в інтернет-замітках є структури з передачі чужого мовлення.

Сучасні інтернет-ЗМК використовують особливий метод представлення інформації в мережі – гіпертекст. У зв'язку із цим наочного характеру набули основні категорії тексту – цілісність і зв'язність. Засоби

структуризації інтернет-видань, концептуалізації інформації та інтеграції текстів у них (знаки назв самих видань, назв рубрик, мовні знаки текстових структур, які виділяються для покликання, знаки тегів) виконують прагматичну функцію орієнтації.

Результати дослідження узагальнено у **висновках**.

ВИСНОВКИ

1. Синтаксичні прагми – текстові знаки. Поза текстом чи висловленням синтаксичних прагм немає. Макрознак інформаційного тексту – чотирирівнева структура з чотирма рівнями комунікативного впливу. Перший рівень – рівень знаків-синтаксем, другий – рівень речення-висловлення, третій – рівень ССЦ, четвертий – рівень цілого тексту. Текстові знаки синтаксеми, сполучення слів, речення-висловлення, ССЦ і цілого тексту перебувають у тісних структурних і семантичних взаємозв'язках, які полягають у взаємозамінності структури та значення, поєднанні знаків мовних одиниць. Знак однієї синтаксеми може бути замінений знаком іншої; знак пропозиції може замінити знак синтаксеми; знак синтаксеми чи сполучення слів може замінити знак пропозиції, знаки ССЦ і тексту замінюють знаки пропозицій. Завдяки таким можливостям синтаксичні структури тексту знаково, дискретно, порівнево відтворюють у тексті формування концептів та їхніх зв'язків у мисленні.

2. Знаки текстового синтаксису – ССЦ і текст – виконують особливі прагматичні функції. Складений знак ССЦ узагальнено позначає позамовну ситуацію, пропозиція якої встановлюється через умовивід, тобто прагматичним значенням знака ССЦ є пропозиція, яка формується у свідомості в результаті мисленнєвих дій реципієнта зі знаками-складниками ССЦ, починаючи зі знака синтаксеми й закінчуючи знаком самого ССЦ, у контексті всієї синтаксичної знакової структури тексту. Для формування значення ССЦ важливий порядок розміщення та взаємовідношення синтаксичних знаків нижчих рівнів у знакові ССЦ. Макрознак тексту, як і знак ССЦ, – неізоморфне вираження пропозиції, тільки з іще більш загальними значеннями суб'єкта й предиката. Текстова пропозиція формується в результаті мисленнєвих дій реципієнта над макропропозиціями – значеннями ССЦ із урахуванням усієї текстової структури. Це ідеальне утворення – кінцевий результат процесу мисленнєвої діяльності, умовивід із послідовності ідеальних макропропозицій першого порядку. Для формування текстової пропозиції – семантики макрознака тексту – важливий порядок розміщення ССЦ у тексті та значення всіх ієрархічно нижчих знаків синтаксичних одиниць тексту.

3. Усі знаки синтаксичних одиниць у кожному інформаційному тексті виконують функцію концептуального інформування, усі вони –

синтаксичні прагмеми. Структура знака текстової синтаксичної одиниці зумовлена доцільністю вибору його складників для досягнення мовленнєвої мети, комунікативної настанови чи окремого речення-висловлення, чи знака ССЦ, чи макрознака тексту. За складом знака синтаксичної структури в контексті знаків одиниць того ж текстового структурного рівня можна точно встановити, з якою метою ця структура використана, визначити її прагматичне значення – внесок у реалізацію комунікативної настанови цілого тексту.

4. За основним видом комунікативного впливу умовно можна виділити три типи синтаксичних прагмем в інформаційних текстах та в гіпертексті інтернет-видання: жанрові, концептуалізаційні, орієнтаційні.

5. Текст – основна сучасна форма процесу мовної комунікації, а, значить, основна синтаксична одиниця комунікативного впливу, головна синтаксична прагмема, тому в прагматичному синтаксисі об'єктом дослідження не можуть бути окремі синтаксичні прагмеми нижчих рівнів.

Кожному з інформаційних текстів притаманна власна комунікативна стратегія, що визначає логіку його побудови. Залежно від комунікативної мети, характеру й особливостей факту (події, явища чи конкретної особи) автор вибирає жанр майбутнього твору. Передусім добір синтаксичних структур повідомлення регламентують вимоги до жанру. Далі, спираючися на комунікативну мету й власне володіння мовною системою, автор будує текстові синтаксичні одиниці, які найкраще передають повідомлення адресатові. Саме комунікативна доцільність тих чи інших синтаксичних засобів у інформуванні визначає їхнє прагматичне значення. У взаємодії тексту як інформаційної знакової мовленнєвої системи, вибудованої автором структури з власним значенням, зі свідомістю, концептуальною сферою реципієнта під час мовленнєво-мисленнєвої діяльності зі сприйняття та розуміння твору і виявляється прагматика тексту – комунікативний вплив.

6. Крім інформування, відомого виду комунікативного впливу інформаційного тексту, визначено ще один – концептуалізацію. Кожен засіб синтаксичної структури тексту є засобом концептуалізації. Відділити інформування як вид комунікативного впливу від концептуалізації – другого виду такого впливу – неможливо. Коли йдеться про інформаційні тексти, доцільно використовувати термін «концептуальне інформування». Інформування та концептуалізація відбуваються одночасно. Концептуалізація – не перлюкутивний ефект, вона триває під час сприйняття кожного елемента тексту, когнітивні дії реципієнта відбуваються послідовно, водночас із розпізнаванням і сприйняттям знаків мовних одиниць, а не згодом. Синтаксичні знаки тексту – це програма зі спрямування мисленнєвих дій адресата.

7. Вплив на мислення (концептуалізацію) не можна досліджувати без усвідомлення поняття «концепт». Терміном «концепт» у когнітивній лінгвістиці позначають мисленнєву категорію, що відображає об'єкт позамовної дійсності та його зв'язки з іншими об'єктами. Система концептів (склад концептів і характер зв'язків між ними) – це концептосфера. Видання через гіпертекст вербалізує концепцію редакції, а кожен автор-журналіст через текст вербалізує свою концептосферу. Концепти різних рівнів мислення, зафіксовані в тексті, розрізняють за допомогою термінів «мікро-, макро-, текстовий концепт». Концепти та зв'язки між ними актуалізуються в мисленнєво-мовленнєвих структурах, які передують мовленню, – пропозиціях, далі вербалізуються за допомогою конкретних мовленнєвих синтаксичних структур. Пропозиції актуалізують концепти, зв'язки між ними, а мовленнєві синтаксичні структури реалізують, виявляють їх у тексті та спрямовують мислення реципієнта.

8. Синтаксичні прагмеми – це знаки синтаксичних одиниць тексту із прагматичною функцією. Треба розрізняти такі знаки синтаксичних структур тексту: знак синтаксеми, знак речення-висловлення, знак ССЦ і знак тексту. Поняття «речення-висловлення» – базове в дослідженні прагматики тексту. У складному слові-назві поняття за допомогою компонента «речення» акцентуємо знаковість мовної структури, тобто склад структурних компонентів і їхню загальну семантику, семантику цілої структури. Елемент «висловлення» в терміні позначає поступовість, динаміку формування думки, конкретну мовленнєву ціль, яка реалізується мовленнєвою синтаксичною одиницею.

9. Потрібно чітко розмежувати знаки текстових мовленнєвих синтаксичних структур, кожна з яких ситуативна, побудована з конкретною комунікативною метою; типові мовні синтаксичні моделі основних типів речень, на основі яких носії мови будують усі мовленнєві синтаксичні одиниці, та мисленнєво-мовні структури – пропозиції, на базі яких сформовані основні типи простих речень. Тому сучасний прагматичний синтаксис не може обійтися без поняття «архетипова пропозиція» – інваріанта конкретної структури поширеного елементарного речення, мовної синтаксичної моделі одного із шести базових типів пропозиції. Кожне просте речення-висловлення в тексті чи синонімічна з ним частина складного речення-висловлення побудовані на основі мовно-мисленнєвої структури – архетипової пропозиції. Зіставлення простого речення-висловлення чи частини складного, з ним синонімічного, з мовною синтаксичною моделлю – вираженням архетипової пропозиції (поширеним елементарним реченням) і непоширеним елементарним реченням як позначенням концепта цієї ж пропозиції – основні прийоми прагматичного аналізу тексту.

Перспективи подальших досліджень з прагматичного синтаксису журналістського тексту вбачаємо у встановленні основних прагматичних значень конкретних синтаксичних структур речень-висловлень у текстах інших інформаційних жанрів, у визначенні синтаксичних прагмем у текстах аналітичних, художньо-публіцистичних жанрів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових виданнях, які внесено до переліку ВАК України:

1. Шулик Р. Т. Архітектоніка інтернет-видань України / Р. Т. Шулик // Філол. студії. – № 1–2. – Луцьк : Твердиня, 2008. – С. 669–679.
2. Шулик Р. Т. Прагматичний потенціал заголовків політичних текстів інтернет-видань / Р. Т. Шулик // Наук. вісн. ВНУ ім. Лесі Українки. Філол. науки. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – № 6. – С. 223–225.
3. Шулик Р. Т. Прагматичний синтаксис текстів інформаційних жанрів // Світові стандарти сучасної журналістики : зб. наук. пр. / МОН України. Черкаськ. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; Ін-т Медіа-Права; Могилян. шк. журналістики НАУКМА; відп. ред. Т. Г. Бондаренко, С. М. Квіт. – Черкаси : Видав. Чабаненко Ю., 2010. – С. 231–234.
4. Шулик Р. Т. Прагматичне значення синтаксичного засобу в інформаційному дискурсі / Р. Т. Шулик // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Сер. «Филология. Социальные коммуникации». – 2010. – № 4. – Т. 23 (62). – С. 213–218.
5. Шулик Р. Т. Структури передачі чужого мовлення як прагматичні засоби в інформаційних жанрах інтернет-публіцистики / Р. Т. Шулик // Наук. вісн. ВНУ ім. Лесі Українки. Філол. науки. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. – №1. – С. 133–137.
6. Шулик Р. Т. Прагматичне значення складного синтаксичного цілого в тексті Волинського інформаційного порталу «OnLine» / Р. Т. Шулик // Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. – Ч. 7. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. – С. 140–144.

В інших виданнях:

7. Шулик Р. Т. Прагматичний синтаксис тексту / Р. Т. Шулик // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє» (13–14 травня 2009 р.): у 3-х т. Т. 3. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – № 10. – С. 236–237.

8. Шулик Р. Т. Рівні прагматичного впливу синтаксичних засобів / Р. Т. Шулик // Журналістика, філологія та медіаосвіта: зб. наук. доп., т. 2 / гол. ред. Степаненко М. І. – Полтава : Освіта, 2009. – С. 414–418.

АНОТАЦІЯ

Шулик Р. Т. Структура й семантика синтаксичних прагмем у текстах інформаційних жанрів інтернет-видань. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова. – Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2011.

У дисертації на основі сучасних досягнень лінгвістичної семіотики, комунікативної граматики, лінгвістичної прагматики та когнітивної лінгвістики розвинуто теорію прагматичного синтаксису, розроблено методикау прагматичного аналізу синтаксису інформаційного тексту та гіпертексту інтернет-видання. На прикладах конкретних текстів низки інформаційних інтернет-видань («Українські новини», «Західна інформаційна корпорація», «Українське національне інформаційне агентство», «Кореспондент», «Українська правда», «BBC – Мій світ», «Волинський інформаційний портал», «Волинська правда» тощо) проілюстровано дієвість розробленої методики та визначено найбільш уживані синтаксичні прагмеми в текстах основних жанрів – хроніки та замітки.

Виділено види синтаксичних знаків тексту та з'ясовано їхні прагматичні функції. Здійснено таксономію синтаксичних прагмем інформаційних текстів, визначено три їх типи: жанрові, концептуалізаційні й орієнтаційні.

Установлено тісні структурні та семантичні взаємозв'язки мовних знаків різних рівнів синтаксису тексту.

Ключові слова: знакова синтаксична структура і система тексту, синтаксичні прагмеми, структура синтаксичних прагмем, комунікативний вплив, інформування, концептуалізація, орієнтація, прагматичне значення, інформаційні тексти, інформаційні інтернет-видання України.

АННОТАЦИЯ

Шулык Р. Т. Структура и семантика синтаксических прагмем в текстах информационных жанров интернет-изданий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.01 – украинский язык. – Волынский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2011.

Диссертация посвящена изучению структуры и прагматических функций знаков текстовых синтаксических единиц: синтаксемы, предложения-высказывания, ССЦ и текста.

В работе сформулированы теоретические основы прагматического анализа синтаксических структур информационных текстов украинских интернет-изданий и на примерах конкретных текстов проиллюстрирована необходимость такого анализа для понимания связей и отношений, устанавливаемых автором между синтаксическими структурами-знаками синтаксемы, предложения-высказывания, сложного синтаксического целого, текста, гипертекста, и обобщений, которые коррелируют с разными уровнями абстрактного мышления.

Развивается теория первичной (факт выбора темы общения) и вторичной прагматики (использования синтаксических средств для формирования конкретных отношений и планирования обобщения), благодаря чему впервые выявлены основные прагматические функции знаков синтаксических единиц разных уровней структуры текста – информирования и концептуализации. Описаны базовые архетипы пропозиций и соотносительных с ними основных типов моделей элементарных предложений, с которыми сравниваются реальные речевые структуры-знаки в процессе прагматического анализа. Раскрыта важность понятия изосемичности / неизосемичности синтаксических знаковых-компонентов предложений-высказываний, знаков пропозиций для прагматического анализа синтаксиса текста.

Изучены и описаны три основных типа синтаксических прагмем в информационных текстах интернет-хроник, интернет-заметок в украинских интернет-изданиях: жанровые (информационные), концептуализационные, ориентационные.

Ключевые слова: знаковая синтаксическая структура и система текста, типы синтаксических прагмем в информационном тексте, прагматические функции знаков текстовых синтаксических структур, информирование, концептуализация, ориентация, информационные тексты, информационные интернет-издания Украины.

ANNOTATION

Shulyk R. T. Structure and Semantics of the Syntactic Pragmemmes in Online Newspaper Texts of Information Genres. – Manuscript.

PhD thesis in specialty 10.02.01 – Ukrainian language. – Volyn National University named after Lesya Ukrainka, Lutsk, 2011.

Within this thesis, having taken into consideration the most up-to-date achievements in linguistic semiotics, transformational grammar, linguistic pragmatics and cognitive linguistics the author has developed the theory of pragmatic syntax and elaborated the methodology for the pragmatic analysis of the online newspapers' text and hypertext syntax. Conducted on the concrete examples of informational texts taken from a number of online information newspapers («Ukrainian News», «Western Information Agency», «Ukrainian

National Information Agency», «Korrespondent. net», «Ukrainian truth», «BBC – My World», «Volyn Information Portal», «Volyn Truth» etc.) the author demonstrates the efficiency of the elaborated methodology and defines the types of syntactic pragmemmes most frequently applied in online newspaper chronicles and paragraphs.

The author distinguishes the types of syntactic textual signs and explicates their pragmatic functions. R. T. Shulyk suggests a new taxonomy for syntactic pragmemmes in information texts defining three types: genre specific, conceptualizing and orienting.

The author reveals tight structural and semantic correlation among the lingual signs on different levels of text syntax.

Key words: syntactic pragmemmes, structure of syntactic pragmemmes, communicative impact, informing, conceptualization, orienting, pragmatic meaning, informational texts, informational online newspapers in Ukraine.

Підписано до друку 10.09.2011. Формат 60×90¹/₁₆.

Обл.-вид. арк. 0,9. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Гарнітура Times.

Друк – Волинський національний університет ім. Лесі Українки.

43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13. Зам. 2562.